

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

เด็กวัยแรกเกิดถึง 6 ปี เป็นช่วงเวลาที่สมองมีการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ถือว่าเป็นช่วงวัยที่สำคัญของชีวิต เด็กจะซึมซับสิ่งที่ได้เรียนรู้จากผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ทางบวกหรือประสบการณ์ทางลบ ดังนั้นหากพ่อแม่หรือผู้ดูแลต้องการจะปลูกฝังสิ่งดีงามแก่เด็ก ต้องเริ่มวางรากฐานตั้งแต่วัยเริ่มต้นของชีวิต ในทางตรงกันข้าม หากเด็กได้รับการเรียนรู้และป้อนเพาะคุณลักษณะทางลบตั้งแต่วัยเด็กเล็ก ก็จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาในวัยต่อมา เพราะต้องตามแก้ไขนิสัยความเคยชินที่ไม่ดีต่าง ๆ ซึ่งยากกว่าการสร้างใหม่ ทำให้ต้องใช้เวลา หรือความอดทนของพ่อแม่หรือผู้ดูแลมากขึ้น ดังนั้น บิดามารดาหรือผู้ปกครอง จึงมีบทบาทที่สำคัญในการดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ความต้องการและการเรียนรู้ของเด็กวัยแรกเกิด -6 ปี นั้น สามารถพัฒนาได้โดยผ่านการจัดกิจกรรมของบิดามารดาที่มีความเข้าใจ และมีทักษะในการจัดกิจกรรมโดยการเล่นกับลูก เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ของลูกได้เป็นอย่างดี

ความฉลาดทางอารมณ์เป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่บิดามารดาควรปลูกฝังให้แก่ลูก เนื่องจาก ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถในการเข้าใจ และแสดงอารมณ์ออกมาอย่างเหมาะสมกับกิจวัตรประจำวัน การเรียนรู้ และการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น (Maurice J. Elias อ้างถึงใน คัดนางค์ มณีศรี, 2546:16) นอกจากนี้ความฉลาดทางอารมณ์ยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสามารถในการรู้จัก เข้าใจ และควบคุมอารมณ์ของตนเองได้สอดคล้องกับวัย มีการประพฤติปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเหมาะสมและมีความสุข การใช้ความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญยิ่งต่อบุคคล ซึ่งจะสามารถช่วยแก้ปัญหาด้วยการใช้ทั้งเหตุผลและความรู้สึก มีความยืดหยุ่นตามความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ ช่วยให้ผู้อื่นแสดงความต้องการของตนเองออกมา ตอบสนองต่อบุคคลที่มีปัญหาอย่างใจเย็นและตรึกตรอง มองโลกในแง่ดี และเรียนรู้ที่จะปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการที่บุคคลมีความพร้อมทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ จะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในอดีตคนทั่วไปเข้าใจว่ามีความฉลาดด้านความคิด สติปัญญา และความชำนาญด้านต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า I.Q. (Intelligent Quotient) เท่านั้นที่สามารถบอกระดับความสำเร็จและความสุขในชีวิตได้ แต่ได้มีการศึกษาวิจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มมากขึ้น พบว่า

สติปัญญามีส่วนเกี่ยวข้องกับเพียง ร้อยละ 20 เท่านั้น อีก ร้อยละ 80 เป็นปัจจัยด้านอื่นรวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ หรือ ที่เรียกว่า E.Q. (Emotional Quotient)

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝัง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วัยเด็ก ควบคู่ไปกับความฉลาดทางเชาวน์ปัญญา เนื่องจากความฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะที่เกิดขึ้นได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากวิธีการเลี้ยงดูของพ่อแม่/คนใกล้ชิด และการเลียนแบบอย่างสิ่งที่พ่อแม่/คนใกล้ชิดปฏิบัติ รวมทั้งบรรยากาศในครอบครัวหรือสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เด็กมีความสุข สร้างความพอใจในตนเอง และความพึงพอใจในชีวิตแก่เด็ก บิตามารดา หรือผู้ปกครองมีความสำคัญต่อเด็กมาก เด็กจะเจริญเติบโตได้ดีที่สุดในบรรยากาศที่เด็กรู้สึกว่ามีความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคงปลอดภัย นอกจากนี้ความสัมพันธ์ในครอบครัวยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับตัวของเด็ก ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดและการมองโลกในแง่ดี แง่ร้ายแตกต่างกัน มีเด็กเป็นจำนวนมากที่มีพัฒนาการทางอารมณ์ที่ไม่ดี อันเนื่องมาจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่หรือผู้ดูแลที่ไม่ถูกต้อง พ่อแม่หรือผู้ดูแลมีการเลี้ยงดูหลายแบบที่ทำไปด้วยความรัก แต่กลับทำให้เด็กนิสัยเสีย เจ้าอารมณ์ เอาแต่ใจ ตัวเอง ชาดวินัย การเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง รวมทั้งปัญหาส่วนตัวของพ่อแม่หรือผู้ดูแล มีผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็ก ดังนั้นพ่อแม่หรือผู้ดูแลควรมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงดูเด็กให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การที่จะให้บิตามารดาหรือผู้ดูแลเด็กมีความรู้ความเข้าใจ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์แก่เด็กได้เป็นอย่างดีนั้น การให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ที่ถูกต้องเหมาะสม จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยในการเพิ่มทักษะการดูแลเด็ก รวมทั้งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลเด็กให้เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของบลูม (Bloom, 1959) ที่กล่าวไว้ว่า บุคคลเมื่อเกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ จะเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม และความสนใจ หลังจากนั้นจะนำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชำนาญมากขึ้น

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้เปิดดำเนินการดูแลเด็กในเขตตำบลแม่แฝกใหม่ โดยรับดูแลเด็กปฐมวัยที่มีอายุ ตั้งแต่ 1- 6 ปี ปัจจุบันมีเด็กในความดูแล จำนวน 161 คน จากการสำรวจพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กที่อยู่ในความดูแลของศูนย์เด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว พบว่า มีเด็กอายุ 2-3 ปี มีพัฒนาการในเรื่องความเป็นตัวของตัวเอง การแสดงอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ด้วยคำพูด ความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ความมั่นใจในตัวเองและการกล้าพูดกล้าแสดงออกอยู่ในระดับพอใช้ (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว, 2549) จากการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว พบว่า ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ ผู้ดูแลเด็กยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ และวิธีการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ที่ถูกต้องให้แก่เด็ก นอกจากนี้เมื่อเด็กเกิดปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการ

แสดงออกทางอารมณ์ ผู้ปกครองเด็กจะคาดหวังให้ครูหรือผู้ดูแลเด็กแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากผู้ปกครองเด็กส่วนใหญ่จะทำงาน 7 วันต่อสัปดาห์ ทำให้มีเวลาในการดูแลเด็กค่อนข้างน้อย เมื่อสอบถามเกี่ยวกับการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์แก่ผู้ปกครองเด็ก พบว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัวไม่เคยจัดอบรมเกี่ยวกับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้กับผู้ปกครองเด็ก

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจัดทำโปรแกรมการให้ความรู้เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็กและผู้ดูแลเด็ก เพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ และวิธีการในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์แก่เด็กที่ถูกต้อง เพื่อให้ผู้ปกครองเด็กและผู้ดูแลเด็กนำความรู้ที่ได้จากโปรแกรมไปกระตุ้นและส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เด็กที่อยู่ในความดูแล เมื่อเด็กมีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีแล้ว ย่อมส่งผลให้เด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งความฉลาดด้านสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ มีทักษะในการจัดการกับอารมณ์ ความเครียดต่าง ๆ สามารถช่วยเหลือตัวเอง แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ และมีทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้และพฤติกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้และพฤติกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ และพฤติกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัวก่อนและหลังการได้รับโปรแกรมการให้ความรู้
4. เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ และพฤติกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัวระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
5. เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ และพฤติกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัวก่อนและหลังการได้รับโปรแกรมการให้ความรู้

1.3 สมมติฐานการศึกษา

1.คะแนนความรู้ และคะแนนพฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัวหลังการได้รับโปรแกรมสูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมการให้ความรู้

2.คะแนนความรู้ และคะแนนพฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัวหลังการได้รับโปรแกรมกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3.คะแนนความรู้ และคะแนนพฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัวหลังการได้รับโปรแกรมสูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมการให้ความรู้

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองเด็กและผู้ดูแลเด็ก ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แฝกใหม่ ต.แม่แฝกใหม่ อ.สันทราย จ. เชียงใหม่

ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลของโปรแกรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ต่อความรู้ และพฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็กและผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาวิจัยกึ่งทดลอง แบบ 2 กลุ่ม วัดผล 2 ครั้งก่อนและหลังการทดลอง (Quasi - Experimental Research, Two - Group pretest-posttest designs) ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครอง และวิจัยกึ่งทดลอง แบบ 1 กลุ่ม วัดผล 2 ครั้งก่อนและหลังการทดลอง (Quasi - Experimental Research, One - Group pretest-posttest designs) ในกลุ่มผู้ดูแลเด็ก เพื่อศึกษาระดับความรู้ และพฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็กและผู้ดูแลเด็ก ศูนย์เด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว เปรียบเทียบระดับความรู้ และพฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็กและผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัวก่อนและหลังการได้รับโปรแกรม เปรียบเทียบระดับความรู้ และพฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัวระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข แบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 ด้าน (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2543) คือ ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น และด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข

ผู้ปกครองเด็ก หมายถึง บิดาหรือมารดาหรือผู้ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดที่อยู่ในความดูแลของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ผู้ดูแลเด็ก หมายถึง ครูหรือผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

โปรแกรมการให้ความรู้ หมายถึง โปรแกรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ในเด็กที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยปรับปรุงจากคู่มือวิทยากรหลักสูตรการสร้างเสริมไอคิวและความฉลาดทางอารมณ์ เด็กวัยแรกเกิดถึง 5 ปี ซึ่งจัดทำโดยวนิดา ชนินทยทวงศ์ (2548) คู่มือเสริมสร้างไอคิวและความฉลาดทางอารมณ์เด็กสำหรับพ่อแม่/ผู้ปกครอง เด็กวัยแรกเกิดถึง 5 ปี และคู่มือเสริมสร้างไอคิวและความฉลาดทางอารมณ์เด็กสำหรับครู/พี่เลี้ยงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และคู่มือความรู้เพื่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในเด็กอายุ 3-11 ปีสำหรับพ่อแม่/ผู้ปกครองของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เด็กที่อยู่ในความดูแล 3 ด้าน คือด้านเก่ง ดี และสุข

พฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง วิธีการที่พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครู/พี่เลี้ยงเด็กใช้ในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เด็กที่อยู่ในความดูแล 3 ด้าน คือ ด้านเก่ง ดี และสุข

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงระดับความรู้ และระดับพฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปกครองเด็กและผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเจดีย์แม่ครัว
2. ผู้ปกครองเด็ก หรือผู้ดูแลเด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ และการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เด็กอย่างถูกต้อง
3. ผู้ปกครองเด็ก หรือผู้ดูแลเด็กมีความรู้เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ และมีพฤติกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เด็กได้อย่างถูกต้อง
4. เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล นำไปประกอบการให้ความรู้ไปส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์แก่ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอื่น ๆ